

» Slik er FNs regnestykke for det gode liv.

Lurer du på hvordan FN regner seg frem til hvilke land som er «best og verst» i verden? Du vil bli overrasket: Formelen på det gode liv er enklere enn du tror.

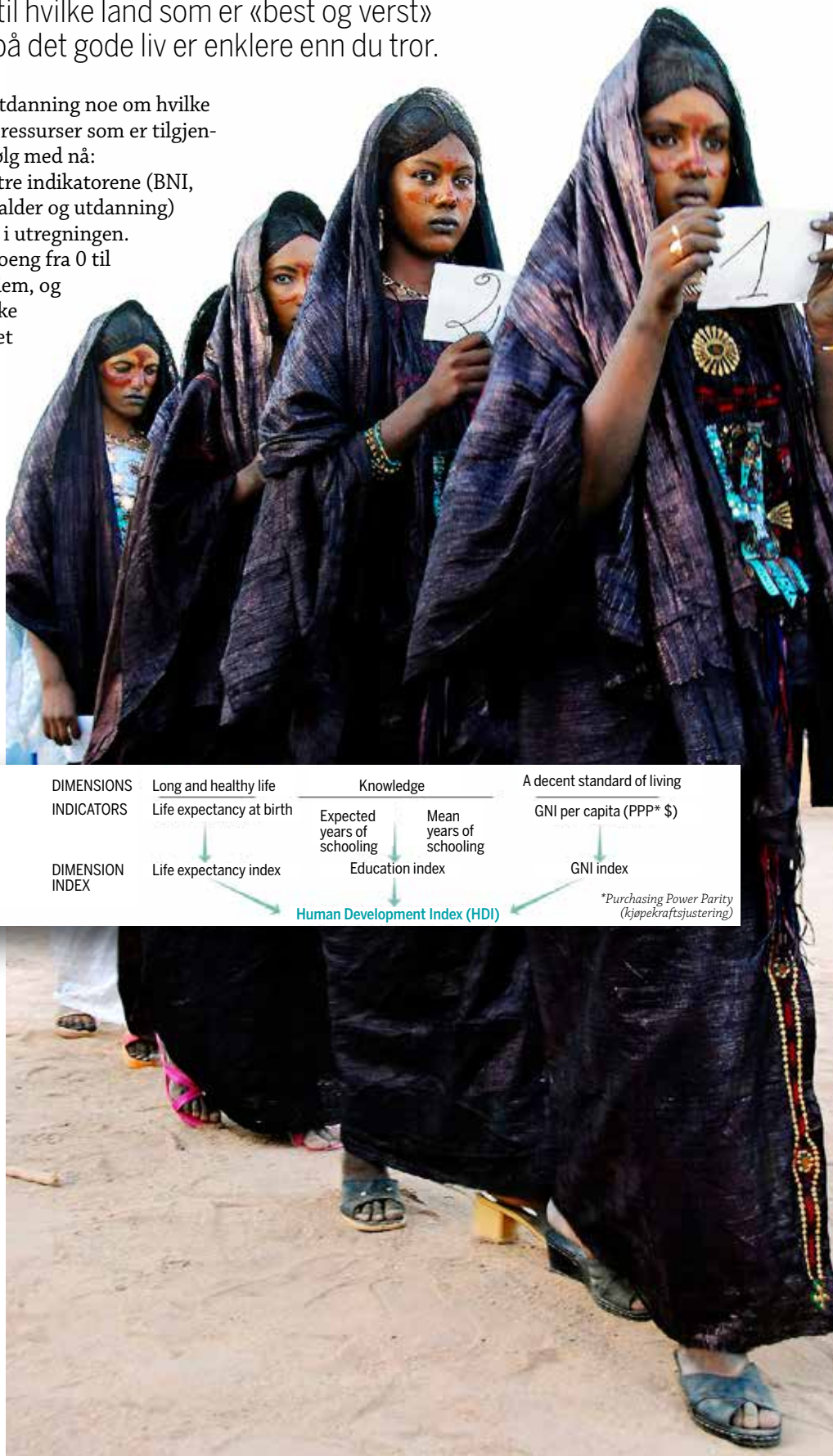
FNs levekårsundersøkelse er en liste over verdens land og hvor de befinner seg på en utviklingsskala. I underkant av 200 land rangeres – altså nesten alle stater i verden. Men hvordan er det egentlig mulig å regne seg frem til en slik liste? Jo, slik som dette:

Brutto nasjonal inntekt (BNI), (*Gross National Income, GNI*) pr. innbygger + forventet levealder + forventet antall år på skolen.

Jo høyere et land scorer på disse målestokkene, dess bedre er det å bo der, tenker FN. Ideen er at BNI pr. innbygger sier noe om hvilke ressurser som er tilgjengelig for å oppnå andre goder, forventet levealder forteller om helsetilbud, kosthold og sikkerhet og,

til slutt, sier utdanning noe om hvilke menneskelige ressurser som er tilgjengelig. Og så, følg med nå:

Hver av de tre indikatorene (BNI, forventet levealder og utdanning) teller like mye i utregningen. Landene får poeng fra 0 til 1 for hver av dem, og det geometriske gjennomsnittet (se faktaboks) av de tre gir landet sin plassering på listen.

..... fakta

BNI eller BNP?

// Brutto nasjonal produkt (BNP) er verdien av alt som lages i et land, mens brutto nasjonal inntekt (BNI) er inntekten som tilfaller landet.

// Det vil si at hvis et land har mange utenlandske produsenter som sender utbyttet ut av landet, vil det trekkes fra BNI, men ikke BNP.

// I FNs levekårsundersøkelse sier BNI derfor mer om hvilke verdier som faktisk kan fordeles mellom menneskene som bor der.

..... fakta

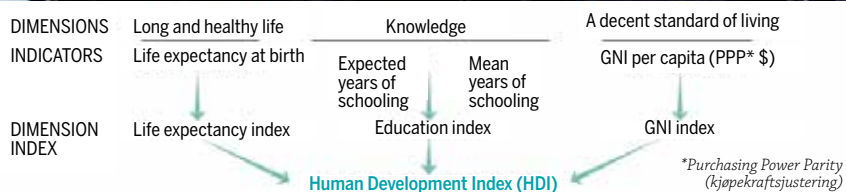
Det geometriske gjennomsnitt.

// Det geometriske gjennomsnittet finner man ved å gange alle tallene i tallrekken med hverandre for deretter å finne den n^{te} roten til dette produktet. N er antall tall i tallrekken.

// Geometrisk gjennomsnitt brukes for å beskrive eksponentiell vekst. Fordelen er at denne måten å regne gjennomsnitt på, gir lavere poengsum dersom tallene spriker mye.

// I levekårsundersøkelsen betyr det at høy inntekt ikke kan veie opp for lav levealder og gi landet en høyere listeplassering.

Human Development Index (HDI)

Slik er regnestykket for **levestandard**.

Undersøkelsen bruker brutto nasjonal inntekt som indikator på velstand. Men det er ikke så enkelt som at dess høyere BNI (GNI), jo høyere opp på listen kommer du. FN tar utgangspunkt i at mer penger betyr mest for dem som er fattige. Antagelsen er at hvis du er veldig fattig, vil en liten inntektsøkning gi store forbedringer i levekår. Men hvis du allerede har ganske mye penger, vil ikke den samme summen ha særlig stor innvirkning.

Derfor er indeksen laget slik at rike land får færre poeng for å øke sin inntekt, enn fattige land får for å øke sin inntekt. Med andre ord: et land med høy BNI vil ikke klatre så mye høyere på listen selv om BNI øker mye, mens et fattig land kan hoppe mange plasser oppover selv med en beskjeden økning.

Dette betyr at to land med lik plassering kan ha vidt forskjellig BNI pr. innbygger.

For eksempel lå Libanon og Cuba på en delt 67. plass i 2015. Libanon har et BNI på 16 500 dollar pr. innbygger, men Cuba bare 7 300. De kommer på samme plass fordi Cuba, i mye større grad enn Libanon, har lyktes i å skape en sunnere og mer utdannet befolkning.

Slik er regnestykket for **utdanning**.

Utdanning blir målt ut fra to indikatorer: 1: Hvor mange års utdanning de som er over 25 år har. 2: Hvor mange år de som begynner i førsteklasse det året, kan forventes å få gå på skolen.

For de over 25 år gir 15 eller flere års utdanning høyeste mulig poeng. Antall år utdanning utover 15 år gir ingen ekstrapoeng. Indikatoren på antall år med forventet utdanning har en grense på 18 år. Det vil si at det ikke gis ekstrapoeng for forventet utdanning utover 18 år.

Ta Eritrea, som eksempel. Forventet utdanning for dem som begynner på skolen i år, er 4,1 år. Regnestykket blir da: $4,1 / 18 = 0,227$. Gjennomsnittlig skolegang for de over 25 år er 3,9. Regnestykket blir: $3,9 / 15 = 0,26$. Gjennomsnittet av disse to tallene blir Eritreas score på utdanning, som da igjen legges sammen med tallene for levealder og inntekt.

Grunnen til at det brukes to forskjellige maksimumstall for forventet antall år på skolen (18 år) og gjennomsnittlig år på skolen for de over 25 (15 år), er at de forventer større utdanningsmuligheter for den oppvoksende generasjon.

Skjønnhetskåring Fulani-kvinner fra Wodaabe-stammen deltar i en skjønnhetskonkurranse under en årlig festival i Ingall, Niger, der blant annet musikk, dans og kamelrace står på programmet.

Foto: FLORIN IOGANDA, REUTERS/NTB SCANPIX

$$1. \text{ Life Expectancy Index (LEI)} = \frac{LE - 20}{83,2 - 20}$$

$$2. \text{ Education Index (EI)} = \frac{\sqrt{MYSI \cdot EYSI} - 0}{0,951 - 0}$$

$$2.1 \text{ Mean Years of Schooling Index (MYSI)} = \frac{MYS - 0}{13,2 - 0}$$

$$2.2 \text{ Expected Years of Schooling Index (EYSI)} = \frac{EYS - 0}{20,6 - 0}$$

$$3. \text{ Income Index (II)} = \frac{\ln(GNIpc) - \ln(163)}{\ln(108,211) - \ln(163)}$$

FNs formel for det gode liv Slik regnes landenes plassering ut. Forkortelsene refererer til de engelskspråklige begrepene. Kilde: FN

Slik er regnestykket for **levealder**.

FN tar utgangspunkt i at et langt liv pr. definisjon er et gode. Og de som lever lenge, har antagelig tilgang på næringsrikt kosthold, medisiner og trygghet. Og viktig: levealderen regnes ut fra en forventet levealder ved fødsel – ikke gjennomsnittlig levealder for befolkningen.

Tanken bak dette er at de som lever nå, kanskje har vokst opp under andre forhold som er dårligere enn i dag. Da skal ikke det speiles i undersøkelsen. Det er dagens muligheter for å leve et langt liv som er viktig å vise.

20 år er satt som nedre grense for forventet levealder. Det vil si at et land får 0 poeng dersom et barn født i år kan forventes å bli 20 år hvis hun vokser opp her. Ingen land i undersøkelsen har så lav forventet levealder. Den øvre grensen er satt til 85 år. Landene får altså 1 poeng hvis forventet levealder er 85 eller mer. Men ingen land har så lang forventet levealder. Hongkong har lenge ligget på topp med 84 år. Norge har 81,6. En forventet levealder inkluderer risikofaktorer som barnedødelighet, dødsfall i forbindelse med graviditet og fødsel, hyppighet av ulykker, krig og så videre.

En forbedring i antall år utdanning eller levealder vil sende et land langt oppover listen. I motsetning til økning i BNI. Det er fordi de to første sier mer om hvordan pengene blir brukt og fordelt i et land. Det betyr lite at et land har store inntekter, dersom det ikke kommer folket til gode. Det er grunnen til at FN regner på denne måten.

«Sannsynligheten for at de fem landene i toppen representerer de faktiske fem topplasseringene, er bare 1 prosent.»

Morten Jerven, økonom

HDI (tall fra 2015).

Topp 20:

Norge
Australia
Sveits
Tyskland
Danmark
Singapore
Nederland
Irland
Island
Canada
USA
Hongkong
New Zealand
Sverige
Liechtenstein
Storbritannia
Japan
Sør-Korea
Israel
Luxembourg

Bunn 20:

Afghanistan
Malawi
Elfenbenskysten
Djibouti
Gambia
Etiopia
Mali
DR Kongo
Liberia
Guinea-Bissau
Eritrea
Sierra Leone
Mosambik
Sør-Sudan
Guinea
Burundi
Burkina Faso
Tsjad
Niger
Sentralafri. republikk